

2800 gold. in v Skalichah je 5 kmetov — cela vas jih šteje le toliko — skupaj za sadje potegnili 15.000 gold.

* *Cveteče jablane* se nahajajo ravno zdaj na vrtu kapucinskega samostana v Kolinu na Českem.

Naravoznanske stvari.

Krogoték ali kolobar različnih snóv v naravi.

Spisal Aleksander Toman.

(Dalje.)

Organske spojine se torej v prvem oziru od neorganskih v tem razločujejo, da so iz več kemičnih prvin sestavljene. Še drugi razložek je ta, da so vse organske spojine brez izjeme zgorljive; nasproti tej lastnosti so pa skoro vse neorganske spojine nezgorljive, to je, one se nerade okisajo ali oksidirajo.

Okisati se pravi s kislcem se spajati. Če se to spajanje pri ugodnih okolnostih godi s silo, se razvija mnogo toplote in naposled svetloba. Tej prikazni pravimo gorenje.

Kisanje ali gorenje ima več stopinj. Popolno je takrat, ko ni mogoče, da bi stvar še več kisleca v-se vzela. Večina neorganskih spojin so že „nasitene“ kislinske spojine.

Organske spojine pa nimajo nič kisleca v sebi, ali pa le tako malo, da se v vseh okolnostih še z več kislcem spojiti morejo. Nasledek tega spojenja s kislcem je to, da organske spojine razpadejo v neorganske. Ako rastlinsk ali živalsk organizem zgori, izpuhti večina njegovih obstojnih delov v zrak. Le malo neorganskih spojin ostane na onem kraju, kjer se je gorenje vršilo. Ta ostanek imenujemo pepel.

To si moremo tako razjasniti. Vsaka organska sestava ima v sebi več vode kakor pa družih spojin. Voda pri razvijanju toplote kot par (puh) v zrak izpuhti. Spojine pa, katere so sestavljene iz ogljenca, vodenca, kisleca in dušca pa se v plinove (gazne) prikazni spremenijo. Ogljenec se pri gorenji z kislcem zveže v ogljeni kislec (CO_2), katerega le malo pri ogle-nokislih soléh v pepelu ostane. Vodenec se s kislcem povodení; ako se pa z dušcem združi, se kot amonijak (NH_3) vzrači (izpuhti v zrak). Samo v beljakovinah nahajajoča se žveplo in fosfor spremenita v žvepleno kislino (PO_3) in fosforovo kislino (PO_5). Oboje te kislini ostanete v pepelu. Neorganske in rudninske spojine, katere se pri vzdalanji rastlinskih in živalskih prikazni tudi uporabljajo, pa vse ostanejo v pepelu.

Razen ogljene kisline, žveplene kisline in fosforove kisline, katere so deloma organskega izvira, se v pepelu še klor (Cl), fluor (Fl), in kremenec (Si) nahajajo. Te tri pakovine se z osnovnim (basischen) tvarém spajajo in postanejo soli. Osnovne snove v pepelu pa so: lužnine (alkalije): kalijum (K) in natrijum (Na) in alkalijske prsti: apno (Ca) in grenka sol (Mg). Izmed težkih kovin se nahaja samo železo v pepelu. Poslednji ostanki pri gorenji rastlinskih in živalskih delov so toraj: rudninske soli, voda.

Pri gorenji rastlinskih in živalskih delov se toraj naredé: rudninske soli, voda, ogljena kislina in amonijak — vse te snove so neorganičnega značaja.

Ravno te snove pa tudi razvijajo pri gnijanju organskih stvari. Na ta način smo dobili neorganske spojine, v katere organizmi pri gorenji in gnijanju razpadajo. Dobili smo pa tudi najvažnejše kemične prvine, iz katerih vse rastlinske in živalske prikazni obstojé. Vseh je samo okoli 14: ogle-nec (C), vodenec (H), kislec (O), dušec (N), žveplo (S), fosfor (Ph),

klor (Cl), fluor (Fl), kremenec (Si), kalijum (K), natrijum (Na), kalcijum (Ca), magnezijum (Mg) in železo (Fe).

V prvi vrsti so torej ogle-nec, vodenec, kislec, dušec, dalje žveplo, fosfor in včasih tudi železo; oni v raznovrstnih razmerah in v vedno se spreminjajočem načinu njih notranje dotike brez številne organske spojine snujejo. Ako se organske spojine kemično združijo ali samo zmešajo z neorganskimi snovami, prikažejo se one spojine, katere imajo podobo rastlinskega ali živalskega telesa in so podlaga ali vzrok življenskih prikazni.

Pogledimo zdaj, kje in kako se našteje kemične prvine, katere so snovateljice vseh organizem v rudninah nahajajo.

V rudninah so namreč snove, iz katerih se delajo organske spojine, nakopičene (shranjene):

1. Prosti kislec in prosti dušec vkup zmešana snujeta zrak. To se pa le takrat zgodi, če se 21 prostornih delov kisleca zmeša z 79 prostornimi deli dušeca.

2. Ogljenec in kislec spojena delata ogljeno kislino (CO_2). Ta je v plinovi podobi združena z zrakom ali vodo, ali pa zveže z ogleno-kislim solem, katere se nahajajo raztopljene v vodi ali pa so trdi deli zemlje.

3. Voda je spojina vodenca s kislcem in je povsod v trdi, tekoči ali pa parni podobi (liki) najti.

4. Amonijak je spojina vodenca z dušecom in se znajde v površni prsti njiv (Acker-Dammerde) in v zraku.

5. Žveplo in fosfor sta v žveplenokislih in fosforokislih soléh nazoča. Te soli so raztopljene v vodéh in trde v prstéh (zemljah). Prav taka je z drugimi rudninami, katere so iz imenovanih 14 kemičnih prvin sestavljene.

Ako te petere točke premislimo in ne pozabimo, kaj se je reklo obravnavaje gorenje in gnijenje rastlinskih in živalskih organizem, se vidi: neorganski del naše zemlje v podobi vode, ogljene kisline, amonijaka in nekaterik soli ima v sebi vse kemične prvine, katere živeča organska bitja sestavljajo. Prosti nevezani kislec v zraku pa ima moč pri gorenji in gnijanju rastlinskih in živalskih teles, te v priproste rudninske oblike (namreč v vodo, CO_2 , NH_3 in razne soli) razkrojiti in tako v neorganske spojine spremeniti.

(Dal. prih.)

Narodno-gospodarske stvari.

Občni zbor banke „Slovenije“.

Likvidacijski odbor je sklical 28. u. m. občni zbor, v katerega je prišlo 26 delničarjev z 467 delnicami.

Ko odbora predsednik g. Fr. Potočnik konstatira, da je zbor po pravilih svojih sklepčen, se g. P. Grasselli voli za zbora predsednika.

Gosp. Fr. Ravnikar bere zdaj poročilo likvidacijskega odbora, ki se je tako-le glasilo:

„Slavna skupščina! Da bi se sklep glavne skupščine 3. avgusta l. l. brž ko mogoče izvršil, je likvidacijski odbor nemudoma pričel svojo težavno nalogo in je razen raznih družih potrebnih vpeljav že 5. avgusta l. l. svojim glavnim zastopom in upravnikom ukazal, naj od 3. avgusta l. l. počenši nobenih zavarovanj več ne sprejemajo ter vse ne o pravem času plačane police in menjice v odpis (storniranje) nazaj pošljejo.

Poskusilo se je zavarovanja prodati, toda to ni imelo dobrega vspeha. Več zavarovalnic je našo ponudbo odbilo; z družimi, v prvi vrsti z banko „Slavijo“, smo bili v dogovoru, ki so pa deloma neugodne

pogoje stavile, zmirom pa le samo najboljša zavarovanja zahtvale, slabeja pa bi bila morala banka sama obdržati. Tedaj bili bi bolje oddali, slabeje pa sami obdržali, vrh tega pa še zapreke z pozavarovalnimi bankami prouzročili, a vendar ne bi bili razmotanja kupčije pospešili.

Navdani mnenja, da se morajo škode s premijo poplačati, smo tedaj za koristneje spoznali, da zavarovanja sami obdržimo, dokler polagoma ne potečejo. Veliko zavarovancev je že k drugim društvom pristopilo, ter se povrnitvi premije za ne še potekli čas odreklo. Na ta način smo se že mi nekoliko zavarovanj iznebili, uni (zavarovanci) pa lastni nevarnosti v okom prišli, ker bi bili pri nas, v slučaju kake škode, najbrž dolgo časa na novce čakati morali. — Da bi pa to početje, ki koristi banki, zavarovancem na vse strani bolj ugajalo, smo se z gosp. glavnim zastopnikom zavarovalnega društva „Donau“ primerno pogodili. — Na Ogerskem in v Galiciji so večidel slaba zavarovanja in le v teh deželah bi se zavarovanci primorali, da svoja zavarovanja proti temu razrušijo (stornirajo), da se jim premija za ne še pretekli čas povrne.

Gledé družih zadev posebno zavarovanj na več let sklenjenih v oddelku za ogenj in za življenje, podedovanskih društev, tirjatev pri zastopih, še ne poteklih pogodb in nedognanih pravnih se pa samo po sebi umeje, da mora likvidacijskemu odboru prostovoljno ravnanje dopuščeno biti, da zamore po natančnem pretresanju in pri ugodnih okoliščinah tiste korake storiti, ki bi razmotanje ne samo pospešili, ampak so tudi za banko najugodnejši.

Sostava pregleda bankinega premoženja, ki ga p. n. delničarjem tukaj predlagamo, katera je mnogo časa in dela stala, velja za dobo od 4. avgusta l. l. in je kar najbolj mogoče natančno in lahko umevno narejena.

Če smo knjižene zneske premoženja bankinega tukaj zdatno znižali, storili smo to zato, da bi koga ne prevarali. Če tudi se stanje premoženja neugodno imenovati mora, vendar imetje (aktiva) presega dolgove (pasiva) za 7706 gold. 73 kr., čeravno je tolika premijna rezerva vračunjena, da se menda za poznejše škode vsa porabila ne bode.

Znamenite plačilne naloge, mnogo nepoplačane škode in vrh tega §. 68. bankinih pravil, — vse to nas je nujno sililo, novcev si preskrbeti. Med mnogimi znamenitimi zaostanki, ki le počasi in počelo dohajajo, je do sedaj še le prav malo po polnem vravnanih. Likvidacijski odbor je tedaj prisiljen bil, 15% doplačilo, to je, 30 gold. na vsako delnico določiti ter se z dotično prošnjo na delničarje obrniti.

Nekoliko se je že plačalo, in tako smo bili v stanju, nekaj najsilnejših plačilnih nalog, škod in družih stroškov poravnati; a večina delničarjev do sedaj še ni doplačala, ker čakajo Vašega pritrdjenja, katero bote pa gotovo tem manj odrekli, ker je razen tega, da bi se sicer doplačanje postavno iztirjalo, tudi v Vašo lastno korist, da se teh 30 gld. na vsako delnico, ki so za razmotanje kupčije nujno potrebni in se tega doplačila ogniti ne moremo, brž ko mogoče doplača, ker bi sicer delničarje še večja zguba zadeti utegnili.

Upravne stroške smo znižali s tem, da smo 9 uradnikom in diurnistom službo odpovedali, in le še 8, ker so za zdaj neobhodno potrebni, obdržali.

Pozvali smo bankine upnike, da svoje tirjate naznanijo.

Za varnost vlog podedovanskih društvenikov, kakor tudi za postavno vknjiženje firme se je skrbelo.

Do sedaj sta podpisovala po dva ude likvidacijskega odbora, ali pa eden in društveni tajnik. V

prihodnje pa se ima to tako uravnati, da podpisujejo po trije udje iz likvidacijskega odbora, ali pa po dva in društveni tajnik.

Iz tehtnih vzrokov se je sklenilo, da se posameznim udom likvidacijskega odbora za udeležbo vsake seje po 3 gold. nagrade plača, prvomestniku pa, ker je neobhodno potrebno, da vsak dan neprenehoma kot uradni predstojnik deluje, po 3 gold. na dan, ter se nadjamo, da bo slavna skupščina ta sklep odobrila.

Tedaj predlagamo: Slavni zbor naj to poročilo blagovoljno na znanje vzame ter odobri, storjenim naredbam in stavljenim predlogom pa z glasovanjem pritrdi.

Po zaslišanem poročilu stavi g. dr. J. Bleiweis vprašanje na likvidacijski odbor: ali je res, da je banka „Slavija“ ponujala mu tako ugodne pogoje, kakor jih v „Slov. Nar.“ navaja njen glavni agent in zakaj jih ni sprejel ter tako 5–6000 gold. proč vrgel? Likvidacijskega odbora prvomestnik g. Potočnik bere na to vprašanje celi zapisnik pogajanja banke „Slovenije“ z banko „Slavijo“. Iz zapisnika je razvidno, da „Slav.“ je hotela le najboljša zavarovanja vzeti, slabejša pa (in sicer ne samo na Gališkem in Ogerskem, ampak tudi na Kranjskem, Štajarskem itd.) pustiti „Sloveniji“. Za te zavarovance, pri katerih ni posebne nevarnosti, je zahtevala od „Slovenije“ za čas, ko bi jih sprejela, do tistega dne, ko bi bilo pri „Sloveniji“ njihovo zavarovanje poteklo, 20–30.000 gold. premije, od katere so hoteli pa „Sloveniji“ 27½ odstotkov, tedaj kakih 5 do 6000 gold. odjenjati. „Slavija“ tedaj „Sloveniji“ ne bi bila dala nič, ampak „Slovenija“ bi bila 5–6000 gold. manj premije plačala. Ker gotovine ni bilo v kasi, je „Slavija“ zahtevala kavcijo, da ji bi „Slovenija“ gori omenjeno svoto res plačala, in je hotela ta znesek vknjižiti na posestvo bankino. Odbor je bil pripravljen „Slaviji“ plačati, kolikor je zahtevala, toda proti temu, da je kavcije ne dá nobene in da razen Galicije in Ogerske prevzame vse zavarovance; naposled ji je dovolil, da jih sme 2 odstotka zavreči. Ker je „Slavija“ pa le zahtevala, da si sme zavarovance izbirati in naposled stavila celó predlog, da bode premijo iskala pri zavarovancih, ki bi bili morali tedaj en del premije dvakrat plačati, ne da bi se jim bilo to precej povedalo, so se obravnave razbile, ker se „Sloveniji“ ni zdelo pošteno, da bi zavarovanci na ta način škodo imeli. Ker je hotela „Slavija“ imeti le dobre zavarovance, se je odboru zdelo koristneje, da s slabimi, ki bi bila itak banki ostala, obdrži tudi dobra zavarovanja, dokler polagoma ne potečejo. —

Zbor je po tem razjasnilu opravičeno videl, da z banko „Slavijo“ ne bi bilo dobre kupčije; edini gosp. dr. Vošnjak je z malo besedami banko „Slavijo“ zagovarjal iz narodnega stališča. Ker po nemškem pregovoru, „o denarnih zadevah mine vsa rahločutnost“, je bil razgovor o banki „Slaviji“ s tem pri kraju. — Zdaj interpelira g. dr. Karol Bleiweis, kako pa je z banko „Donau“, ki ima prevzeti zavarovance? Gosp. Potočnik odgovarja, da „Donau“ prevzame razun Galiških in Ogerskih vse zavarovance, ki hočejo k njej pristopiti. „Sloveniji“ za to ne bo dala nič, a tudi ne bo nič zahtevala. Od zavarovancev bo sicer tudi tirjala, da ji plačajo premijo od tistega dne naprej, ko k njej pristopijo, a dala jim bo druga taka polajšanja, da bode to, kar so pri „Sloveniji“ nekateri že naprej plačali, kmalu čisto poravnano.

O 2. točki dnevnega reda vpraša gosp. dr. Janez Bleiweis: kako opravičuje likvidacijski odbor doplačilo 30 gold. za vsako delnico, zakaj ne manj? G. Potočnik odgovarja, da odbor mora precej imeti zdaten kapital, da izplača že likvidirane škode, ker še le potem bo zamogel od drugih bank tirjati, kar „Slov.“

dolžujejo za protizavarovanja. Iz bilance je razvidno, da banki ostane po izplačilu vseh dolgov brez tega, kar se bo sedaj vplačalo, še 7706 gold. 73 kr., a odbor mora imeti gotovine, če hoče banko obvarovati še hujših zadreg, hiša pa in druge reči se ne morejo nemudoma prodati. Če se reč bolj hitro razmota, več bodo delničarji dobili nazaj.

Potem poprime zopet dr. Jan. Bleiweis besedo in stavi tako-le podprti predlog: Ker tudi leta 1874. drugi pot od delničarjev odrajtano doplačilo, je rekel, nesrečne banke ni spravilo v nič boljši stan, smo pred letošnjim občnim zborom po znani nemški pesmi: „is denn gar ka Steg, is denn gar ka Weg, der uns ausse führt aus dem — Pech?“ prevdarjali vsa pota, kako bi se z najmanjšo zgubo znebili cele banke. Teh potov kazalo se je več. Eni so rekli: „prodajte celo Slovenijo“, kar najbolje morete.“ Kakor iz poročila likvidacijskega odbora vidimo, so jo res prodajali, pa nihče ni hotel kupiti naše beračije. Drugi so rekli: „vzemite novce na posodo pri državi; s tako imenovano Staatshilfe se utegnemo rešiti.“ Al država da posojila dá, hoče zastavo (hipoteko) imeti in zavezo z menjicami, vrh tega pa zahteva še visoke obresti. Odkodi pa vse to vzeti? Kaj hoče banka zastaviti in kdo bo poroštvo državi dal, ki sam poroštva nima, da ne pride ob vse? — Še drugi pravijo: „na zatožno klop od prvega do zadnjega z vsemi upravniki in ravnatelji, ki niso znali bolje gospodariti.“ Pa kaj si delničarji s tem pomagamo? Po občni kupčijski postavi in po bankinih pravilih je vsak delničar zavezan, za vsako akcijo 200 gold. vplačati. To je postava, in če največi del delničarjev za to postavo ni vedel, to nikogar ne oprostuje dolžnosti popolnega vplačila; nevednost delničarjev v delniških zadevah je kriva njihove nesreče. — Ker vse te poti po takem ne bile bi delničarjem nobena pomoč, je za delničarje še najcenejše sredstvo to, da se razveže vsa kompanija, ko je banka spolnila svoje dolžnosti do tistih, ki so pri nji zavarovani bili, — da iztirja od svojih dolžnikov, kar ima pri njih na dobrem, in da prodá svoja posestva. Če bi banka vse poplačano dobila, kar ima pri agentih in dobro prodá svoje nepremakljivo in premakljivo premoženje, dobimo delničarji gotovo še kaj od svojega denarja nazaj, in likvidacija bila bi izgotovljena. Al od dolžnikov ni lahko koj, še manj pa vsega iztirjati, kar so dolžni, — posestva tudi se ne dadó s pridom na vrat na nos prodati, — likvidacijski odbor pa denarja nemudoma potrebuje, da plača zavarovancem, kar jim je banka dolžna, zato treba še nekolikošnega doplačila, za tega del stavim predlog:

Občni zbor sklene doplačilo s 15% ali 30 gold. na akcijo in to o dveh obrokih tako, da ena polovica se plača do 1. oktobra, druga polovica pa do 1. dne decembra.

Zbor ta predlog enoglasno sprejme z dostavkom g. dr. Zupanca, da je likvidacijski odbor pooblaščen, take delničarje, ki bi o 14 dneh po preteklih obrokih, to je, do 15. oktobra prve polovice, do 15. decembra pa druge polovice ne vplačali, za plačilo tožiti.

Namesti g. Ivana Vilharja, ki je želel izstopiti iz likvidacijskega odbora, je bil izvoljen g. Fr. Ravnikar, deželni blagajnik, — za namestnika likv. odbornikov pa gospoda K. Klun in Drag. Žagar.

Dalje se je po nasvetu dr. Jan. Bleiweisa sklenilo, da dobé likvidatorji plačilo samo za seje in sicer po 3 gold., prvomestnik pa, ki mora celi dan v pisarni vradovati, po 3 gold. na dan — z naročilom, naj odbor po iz službe izpuščenih nepotrebnih uradnikih hitro

hitro do konca dožene vso stvar na korist že dosti oškodovanim delničarjem.

Konečno so se potrdile ostale točke poročila odbora.

Vsa obravnava se je vršila vpričo vladnega komisarja gosp. Pallerja, c. k. vladnega svetnika s takim soglasjem, da vsi predlogi so bili enoglasno sprejeti.

Zavarovalno društvo „Donau“ na Dunaji. *)

To društvo je bilo l. 1867. ustanovljeno s kapitalom 1 milijona goldinarjev razdeljenim na 5000 delnic, katerih polni znesek 200 gold. je bil takoj v gotovini vplačan. Delničarje nesrečne naše „Slovenije“ utegne zanimati, da so vsi ustanovni stroški tega v razmeri velicega društva z vštetim delniškim kolekom znašali le 24.250 gold., katere je društvo vse v prvih 16 mesecih, ki so obsegali prvo njegovo upravno dobo, odpisalo in vendar 14%, t. j. 28 gld. na delnico divivende plačalo.

Društvo se pečá z mnogovrstnim zavarovanjem: ono zavaruje poslopja, premične stvari in poljske pridelke proti škodi po ognji, dalje zavaruje zoper škodo po toči, potem blago o prevažanju, zrcalno steklo in naposled življenje v različnih kombinacijah.

Zoper škodo po ognji je bilo lani pri „Donavi“ zavarovanega nad 418 milijonov gold. vrednosti in za to je društvo skupilo v gotovini premije 1.403.817 gld.

Škode po požarih je povrnilo lani v 1190 slučajih 626.774 gld.; več ko polovica tega zneska pa je zadelo društva, pri katerih je „Donau“ protizavarovana bila.

V oddelku za življenje je društvo prejelo premije skupaj 347.140 gold., izplačalo pa je za umrle zavarovance, za zavarovane dohodke, dote itd. 272.318 gold. Umrlo je 184 zavarovancev, ki so bili zavarovani za 188.800 gold.

Da se ne bomo spuščali preveč na drobno, le pristavimo, da je ves dohodek raznoterih oddelkov po premiji v gotovini znašal 1875. leta 2.132.549 gld. Prvo polovico tekočega leta se je v primeri z isto dobo lanskega leta dohodek po premiji povišal za 46.000 gld.

Društveno premoženje, katero znaša nad 3 milijone goldinarjev in v katerem so v prvi vrsti zapopadene različne po postavi in pravilih potrebne reserve, je po polnem varno naloženo in obstojí dejanski: iz hiš (v Beču in Milanu) vrednih okoli 1 milijon goldinarjev, iz dobrih obligacij po kursu od 31. decembra 1875. leta vrednih 1.257.590 gold., iz posojil na hiše in papirje, iz menjic, gotovine pri bankirjih itd.

Če v poštrev vzamemo še obresti, ki jih društvo prejema od svojega imenja znašajoče zdaj na leto 142.433 gold., je razvidno, da imajo zavarovanci pri „Donavi“ po premoženji in dohodkih mnogo nad 5 milijonov poroštva. Najboljši dokaz, kako krepka je podlaga društva, je pač to, da je predlanskim 7½, lani pa 10% dividende plačalo, poleg tega pa, strogo držeč se pravil, na tanko izpolnilo vse svoje dolžnosti. Sploh je solidnost v vsacem obziru glavno načelo društvenega vodstva, katero se skrbno ogiblje vsem „tajnostim“ in zmerom odkrito ravná. Vsako četrto leta izdaje izkaze, iz katerih se delničar ali zavarovanec lahko prepriča o stanju društvenega premoženja in poslovanja. S tem si je društvo najbolje pridobilo zaupanje; mnogo se vé da pripomoglo je tudi to, da se škode brez vseh sitnosti in točno v 8 do 14 dnéh poravnajo; v oddelku za življenje pa je „Donavi“ konkurencija še posebno lahka, ker ona izmed vseh v Avstriji delujočih enacij društev najnižjo premijo zahteva.

*) Ponatisneno iz 111. lista „Slovenca“.